

G'AFUR G'ULOMNING "YODGOR" HIKOYASINING HUQUQIY TALQINI

*Toshkent davlat yuridik universiteti Xalqaro huquq va qiyosiy huquqshunoslik
fakulteti 2-kurs talabasi
Naimova Ozoda Qudrat qizi.*

Annotatsiya: G'afur G'ulomning "Yodgor" qissasida gumanizm masalasigi e'tibor qaratgan. Asar qahramonlaridan biri Yodgorning haqiqiy onasi Mehrixon ota istagi yo'lida, oila sha'ni uchun jaholat oldida ojiz va betadbir bo'lib qoladi. U o'zi va sevgan yigiti kelajagi uchun Yodgorni katta g'ov deb bilib, noilojlikdan o'ylab topgan yolg'oni tufayli umr bo'yi vijdon azobida qiynaladi. Begonaning qo'liga g'ayritabiiy va latifanoma tashlab ketilgan farzandining noma'lum taqdiri to'g'risida tortgan tashvishlari yillar davomida o'z tas'irini ko'rsatadi.

Kirish so'z : Yodgor, rasm, dastro'molcha , Axshobod, Moskva

G'afur G'ulomning insoniylikni ulug'lovchi asarlaridan yana biri «Yodgor» qissasidir. Yozuvchi, asarda o'sha paytdayoq muhabbat erki masalasini ko'tarib chiqib, qoloq psixologiya, jaholat inson boshiga og'ir kulfatlar olib kelishi mumkinligini ko'rsatib beradi. Xazil-mutoyiba va ertaknamo yo'sinda yozilgan bu asar zamirida g'amgin hikoya, fojiali taqdir bor. G'afur G'ulom jahon adabiyotida hozirgi vaqtlarda keng qo'llanilayotgan tasvir usulini o'sha vaqtdayoq ishga solgan. Ya'ni biror sodir bo'lgan voqeaga odamlarning munosabatini ko'rsatish, ularni sinov chig'irig'idan o'tkazish orqali aslida kimligini, ruhiy olamini, ma'naviyatini ochib berish usulini qo'llagan. «Yodgor» qissasida Mehri otasining johilligi va umuman o'sha davrdagi hukmron odat bo'yicha Mehrixon sevgan yigiti bilan birga bo'la olmasligiga – nikohsiz tug'ilgan bola xalaqit berishini ifodalab bergan. Shu bois, yo sharmanda bo'lislari yoki boladan qutulishlari kerak edi.

Mehri go'dakdan qutulish yo'lini qidiradi va tasodif orqali Jo'raga duch kelib qolib, **"Birovga xolis xizmat qilib o'rganganmisiz"**, - deb, Jo'raga bolani hiyla

bilan topshirib, og'ir vaziyatdan chiqib ketadi. Jo'ra go'dakni uyiga olib keladi. Ammasining qizi Saodatni Jo'raga olib berishga onalar maslahat qilib qo'yishgan edi. «Taqdirni buzib bo'lmaydi», shunday bo'lishi kerak edi, ular nazarida. Biroq, yosh go'dakni (keyin Yodgor deb ism berishdi unga) ko'tarib kirganda, onalarining orzulari chippakka chiqqanday bo'ladi: ularni na go'dakning taqdiri, na o'z farzandlarining kelajagi qiziqtiradi. Har ikkisi ham Yodgorni Jo'raning o'g'li deb, fig'onlari ko'kka chiqadi. Hamma qatori bu holat Jo'raning onasini ham or – nomusiga tegib, onasi Jo'rani «yetti nomusimni yerga bukding, juvonmarg»,- deb qarq'aydi. Ammasi «beboshvoqqa beradigan qizim yo'q. Mening qizim xali ochilmagan gul», deb to'nini teskari kiyib oladi. Ikki onani jig'ibiyron qilib yondirgan ikkinchi narsa – Jo'raning xaqiqatni yashirib, go'dakni «Mening bolam», «Onasi shu bolani tug'di-yu, o'ldi-da», deyishi edi. Ammo G'afur G'ulomning bu usuli yuzaki qaraganda oddiydek, sun'iydek tuyuladi. Chunki haqiqatni aytsa, hech kim Jo'rani ayblamas, aksincha, uning odamgarchiligiga qoyil qolishgan bo'lishar edi. Adib atayin bu yo'ldan bormay, Jo'raning «yolg'on» so'zlashini asoslaydi. Zero, Jo'ra haqiqatni ularga ayta olmasdi. Chunki Jo'ra Mehrixonning boshidan o'tgan asil voqeani – haqiqatni hali mutlaqo bilmasdi. Buni Mehri necha yillardan keyin harbiy vrach bo'lib yetishgan va tasodifan uchrashib qolgan Jo'raga o'zining haqiqiy hayot yo'lini-go'dakni unga tashlab ketish tarixini so'zlab beradi. Mehrining o'z eri va hayoti to'g'risidagi qayg'uli hikoyasi uning yuragini larzaga soladi. Shu tufayli Mehrixonning tarixini uydagilarga aytib, sirini fosh etib, uni yana qo'shimcha g'amga botirishni xohlamaydi. Uning ustiga, ota-onasiz qolgan go'dakning ahvoli uni masalaga chuqurroq kirishishga undaydi: «Endi qanday bo'lsa ham bolani qutqarib qolish kerak. Axir bu go'dakda nima ayb?», - deya Jo'ra qat'iy qarorga keladi. Qutqarib qolishning birdan-bir yo'li go'dakni o'z farzandim deb aytish edi. Jo'raning bu «hiylasi» kutilgan natijani beradi: onasi uni o'z nevarasidek parvarish qiladi, Saodat ham Jo'raga bo'lgan munosabatini o'zgartirmaydi, onasi (Jo'raning ammasi) ham Jo'raga yana mehr qo'ya boshlaydi. Qizini Jo'raga berishga rozi bo'ladi. Jo'ra armiyada ekan, xat orqali Saodat bilan oralarida mehr-muhabbat paydo bo'ladi. Ko'rinadiki, qissada go'dak voqeasi

asardagi barcha qahramonlarning kimligini namoyon etish vositasiga aylanadi va yozuvchi o'zbek xalqi tabiati-xarakteriga xos bo'lgan bolajonlilikni, mehr-oqibatni qiziqarli ko'rsatib beradi. Demak, G'afur G'ulom qissalari Sharq va G'arb nasrchiligi sintezidan tug'ilgan badiiy tafakkurning yorqin namunalari. G'afur G'ulom boshqa asarlari kabi "Yodgor" qissasida ham gumanizm masalasiga e'tibor qaratgan. Asar qahramonlaridan biri Yodgorning haqiqiy onasi Mehrixon ota istagi yo'lida, oila sha'ni uchun jaholat oldida ojiz va betadbir bo'lib qoladi. U o'zi va sevgan yigiti kelajagi uchun Yodgorni katta g'ov deb bilib, noilojlikdan o'ylab topgan yolg'oni tufayli umr bo'yi vijdon azobida qiynaladi. Begonaning qo'liga g'ayritabiiy va latifanoma tashlab ketilgan farzandining noma'lum taqdiri to'g'risida tortgan tashvishlari yillar davomida o'z kuchini ko'rsatib, ruhiy iztiroblar tufayli uni kasalvand qilib qo'yadi. Yodgor-ramziy nom, poetik vositasi hisoblanadi. G'afur G'ulomning bu asarni yozishidan maqsadi asarda insoniy munosabatlar va asar qahramonlarini ma'naviy-ruhiy olamini ko'rsatishda hamda karakterini ochib berish maqsad qilingan. Bo'lib o'tgan voqealarga qaramay, Mehrining onasi qizining yigiti bilan munosabatlariga unchalik qarshilik bildirmadi, lekin eriga qarshi ham bora olmaydi. Adabiyotda ko'rilganiday, Mehrixon obrazi bevafo ona obrazi emas. U nomusni o'ylaydigan, xatolari uchun iztirob chekadigan, o'z-o'zini kechirmay yillar davomida ruhan qiynaladigan, yurak «sir»larini eridan ham pinhon tutib, uni ayaydigan, shafqat va marhamatga loyiq ayol obrazidir. Farzandini bag'rida parvarish qila olmagan, unga butun borlig'ini, mehrini baxshida etib, tunlari bedor allalar ayta olmagan, bu uchun uning baxtiga chang solgan ota tabiatidagi ma'rifatsizlikni, jaholatni aybsitish o'rinli bo'lar edi. Hayot haqiqatiga milliy joziba bera olishda G'afur G'ulomga Sharq adabiyotiga xos bo'lgan, voqea tuzish yo'llaridan ijodiy hamda ijobiy foydalanish nihoyatda ochib berilgan. G'afur G'ulomning "Yodgor" qissasini huquqiy sohada talqin qiladigan bo'lsak, asardagi o'sha davr zamoni ochib berilgan. Jo'ra va Mehrixon o'rtasidagi huquqiy masalaga e'tibor qaratilmagan. Bu yerda FHDYO organlarining qilgan xatolarini ko'rishimiz mumkin. Chunki Jo'raning o'ziga tegishli bo'lmagan pasport Mehrixonga Jo'ra bilan "ajrashtirilganligi" haqida ma'lumotnoma berilishini asos qilishimiz

mumkin. To'g'ri o'sha paytda elektron vositalar, axborot aloqalari yaxshi bo'lmasligi mumkin. Lekin bu hodisa ko'rib turganimizdek, ancha katta ahamiyatini ko'rsatib o'tgan. Bir onaning butun umr vijdon azobida qiynalishi, ularning befarzand o'tishi ham asarni ancha badiiy mahoratini ochib bergan. Asar qahramonlarining FHDYO organlariga murojaat qilganlari, ish "silliq" ko'chganidan xursand bo'lishlari, ularning ajrimiga aynan nima sabab bo'lganligi, yarashuv uchun mal'um muddat vaqt hamda imkoniyat yaratmaganliklari ham FHDYO organlarining xatolari deb hisoblayman. Asar badiiy jihatdan ancha ijobiy yoritib berilgan. Asardagi obrazlar, ularning hayitdagi kechinmalari, insoniylik tuyg'ulari to'la-to'kis yoritib berilgan.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

G'afur G'ulom . Tanlangan asarlar. Nazm va nasr.- T.:G'afur G'ulom nomidagi nashriyot –matbaa ijodiy uyi, 2012- y. 352-bet.

G'afur G'ulomning badiiy mahorati: Ilmiy maqolalar to'plami/Nashr.tayyorl. N.Bozorova, T. Matyoqubova . – Toshkent : Toshkent davlat yuridik universiteti , 2021.-240b.

G'afur G'ulom xotiralarda : to'plam/ Nashrga tayyorlovchlar : N.Ramazonov, L.Ilhomjonov. O'zR Adliya vazirligi , TDYU.-Toshkent: Toshkent davlat yuridik universiteti, 2021.-208b Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati: